

تأثیر ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران با نقش میانجی توسعه مالی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۲۶

کد مقاله: ۶۱۹۱۹

خسرو مرادی شهدادی^{۱*}، کامران پودات^۲

چکیده

ورود گردشگران خارجی، امروزه نقش مهمی در توسعه مالی و پیشرفت اقتصاد دارد؛ لذا، این پژوهش با هدف تأثیر ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران با نقش میانجی توسعه مالی، طی سال ۱۳۹۱-۱۳۹۹ انجام شده است؛ نمونه‌های این پژوهش برگرفته از شاخص کل تعداد گردشگران خارجی و اشتغال بودند؛ در این پژوهش به منظور استخراج دیتاها از بانک داده‌های اقتصادی و مالی کشور و بانک داده‌های جهانی استفاده گردید. تحلیل آماری بر اساس داده‌های پنل به روش رگرسیون صورت گرفته است. نتیجه فرضیه اول مشخص شد که ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران تأثیر مستقیم و معناداری دارد. پس از تجزیه و تحلیل، نتیجه فرضیه دوم نشان می‌دهد که ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران با نقش میانجی توسعه مالی تأثیر مستقیم و معنادار دارد.

واژگان کلیدی: گردشگران خارجی، اشتغال، توسعه مالی

۱- استادیار گروه مدیریت مالی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران، (نویسنده مسئول)

Khosro.moradi@iau.ac.ir

۲- کارشناسی ارشد مدیریت بازرگانی - مدیریت مالی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران.

قرن بیست و یکم، بهره‌وری مناسب از فرصت‌های تجاری به‌خصوص گردشگری اهمیت ویژه‌ای در نقاط مختلف دنیا پیدا کرده است. گزارش شورای جهانی سفر و گردشگری^۱ (۲۰۲۰) نشان می‌دهد که در سطح جهان در سال ۲۰۱۹ بخش گردشگری ۱۰/۳٪ (۸/۹ تریلیون دلار آمریکا) از تولید ناخالص داخلی جهانی را شامل می‌شود (کیارا، رحمان، خانام، ۲۰۲۱؛ شورای جهانی سفر و گردشگری، ۲۰۲۰). صنعت گردشگری به طور وسیعی در حال پیشرفت و به لحاظ کسب درآمدی در کشورهای زیادی در حال رونق است. در سالیان اخیر بسیاری از دولت‌ها، مسئولین و صاحب‌نظران با حساسیت بیش‌تری نسبت به گذشته به توسعه و پیشرفت این صنعت روی آورده‌اند و در تلاش هستند سهم بیش‌تری از بازار جهانی این صنعت را در دست بگیرند (رنجی و همکاران، ۱۳۹۳). چرا که این صنعت می‌تواند وضعیت اقتصادی را تا حد مطلوبی بهبود بخشد. از مهم‌ترین موضوع اجتماعی، اقتصادی هر کشور، بحث اشتغال نیروی انسانی است و مسأله عدم اشتغال و در پی آن بیکاری یک پدیده مخرب فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی همواره از نگرانی‌های اساسی برنامه‌ریزان است. جوامعی که دارای نرخ بالای بیکاری هستند، علاوه بر اتلاف منابع انسانی، با مشکلات و مسائلی متعدد اقتصادی، سیاسی و اجتماعی مواجه هستند (جانی و همکاران، ۱۳۹۹؛ امینی، ۱۳۸۱). امروزه در کشورهای دنیا از این صنعت به منظور اشتغال زایی نهایت بهره‌وری در حال انجام است. صنعت گردشگری یکی از پرسودترین و بزرگترین بخش‌های اقتصادی در جهان می‌باشد که ارزش افزوده‌ی زیادی را تولید می‌کند و در دیگر عملکردهای اقتصادی و فرهنگی اثر مستقیم و غیر مستقیم دارد (فکورثقیه و حاجمندی، ۱۳۹۹؛ هورنگ و همکاران، ۲۰۱۸). این صنعت از دیرباز مورد بهره‌وری افراد بوده است، چرا که این صنعت هزینه بالایی نیاز ندارد و فضای کشور به لحاظ توریستی بسیار مناسب و روستاها و نواحی کشور می‌تواند با فراهم نمودن امکانات اولیه نیز پذیرای گردشگران باشند. صنعت گردشگری از نظر ایجاد اشتغال برای نیروی کار ساده و بدون تخصص و صاحبان دارای تخصص‌های مختلف اثربخشی زیادی دارد (فرزین و همکاران، ۱۳۹۴؛ زندی، ۱۳۹۳). می‌توان در اشتغال‌زایی با استفاده از صنعت گردشگری و ورود گردشگران خارجی مشکل بیکاری را تا حد قابل قبولی برطرف نمود. کشور ایران یکی از قطب‌های مهم گردشگری در جهان به شمار می‌رود که از پیشینه‌ی دیرین تمدن، قدمت و فرهنگ و عوامل دیگر از این دست، پتانسیل قرارگیری در جایگاه مناسب نقاط پرجاذبه گردشگری در سطح آسیا و جهانی را دارد (نرگسی و همکاران، ۱۳۹۷). ایران یک کشوری ۴ فصل با طبیعت خوش آب و هوا می‌تواند پذیرای گردشگران داخلی و خارجی زیادی باشد. در بخش اقتصاد نیز می‌توان با بهره‌وری از فرصت‌های ایجاد شده و برطرف نمودن مشکلات به توسعه و پیشرفت کمک نمود. کشور ایران، پتانسیل بسیار خوبی جهت جذب گردشگری در منطقه دارد که باید شناسایی و برنامه‌ریزی شود تا بتوان سهم بازار گردشگری را در منطقه افزایش داد و رتبه ایران را در جذب گردشگران خارجی و داخلی ارتقا بخشید. صنعت گردشگری ایران بنا بر سند چشم‌انداز بیست ساله در بخش گردشگری، بایست با رشد ۱/۵ درصدی حداقل به ۲۰ میلیون گردشگر و با درآمد ۲۰ تا ۳۰ میلیارد دلار برسد (فکورثقیه و حاجمندی، ۱۳۹۹). باتوجه به توضیحات ارائه شده اکنون سوال زیر مطرح است:

آیا ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران با نقش میانجی توسعه مالی تاثیر معناداری دارد؟

۲- مبانی نظری پژوهش

به سبب ویژگی میان رشته‌ای گردشگری، نظریه‌های مختلفی نسبت به آن وجود دارد که دلیل تعاریف زیادی شده است. در تعاریف اولیه بیش‌تر بعد فاصله مدنظر قرار گرفته است (فکورثقیه و حاجمندی، ۱۳۹۹). رشد صنعت گردشگری بین‌المللی در کشورهای در حال توسعه، پس از جنگ جهانی دوم آغاز شد. این کشورها، گردشگری را به عنوان یک راه امید بخش بالقوه، به‌منظور دستیابی به رشد اقتصادی و انسانی تلقی می‌کردند (نرگسی و همکاران، ۱۳۹۷). امروزه شاهد افزایش گردشگران داخلی و خارجی هستیم. در گردشگری، اشخاص با هدف تفریح، سیاحت، زیارت و گذراندن اوقات فراغت سفر می‌کنند (گرچی دوز و شکاری نمین، ۱۴۰۰). واژه‌ی گردشگر بیانگر سفرهایی است که استراحت، سیر و سفر، سرگرمی و آشنایی با مردم هدف است (گرچی دوز و شکاری نمین، ۱۴۰۰؛ کوشش تبار، ۱۳۸۸). طی دو سال اخیر پس از همه‌گیری بیماری کرونا، وضعیت گردشگری و اقتصاد با مشکلات زیادی مواجه شده است و صنعت گردشگری و سایر مشاغل با افت چشم‌گیری مواجه نموده است. گزارش جهانگردی و شورای گردشگری (۲۰۲۰) نشان می‌دهد که در سطح جهان، بخش مسافرت و گردشگری، ایجاد اشتغال و تأثیر اقتصادی آن بر تأمین‌کنندگان در کل زنجیره تأمین، بهبود اقتصادی جهانی را پس از کرونا (کووید-۱۹) به‌طور قابل توجهی شامل می‌شود (کیارا و همکاران، ۲۰۲۱). صنعت گردشگری به طرق مختلفی باعث توسعه اقتصادی می‌شود که به طور عمده ارزآوری، اشتغال و سرمایه‌گذاری کشورهای خارجی به عنوان نمونه می‌توان نام برد. این صنعت در کنار توسعه سایر زمینه‌ها و ساختارها

1 - World Travel & Tourism Council (WTTC)
2 - Kyara, V. C., Rahman, M. M., & Khanam, R
3 - Horng, J. S., Hsu, H., & Tsai, C. Y

می‌تواند کشورمان را از اقتصاد تک محصولی در آورد (بیرانوندزاده و همکاران، ۱۳۹۹). ضرورت پرداختن به موضوع گردشگری و مولفه‌های آن ضروری به نظر می‌رسد. مفهوم اشتغال بر اساس پژوهش‌های (جانی و همکاران، ۱۳۹۹) بدین صورت بیان شده: استفاده از یک عامل تولید توسط شرکت یا مؤسسه دولتی و به‌طور متداول‌تر به معنای استخدام و مشغول بودن در کار است. اشتغال به حالت شاغل بودن اطلاق می‌شود و شاغل به کسی گفته می‌شود که برای کسب مزد و سود کار می‌کند. یکی از خصوصیات مهم صنعت گردشگری تاثیر مستقیم و غیر مستقیم این صنعت بر اشتغال زایی می‌باشد. صنعت توریستی و جهانگردی بیش‌تر یک فعالیت خدماتی کاربر است به‌طوری‌که عامل مناسبی در جهت خلق فرصت‌های شغلی به‌منظور نیروی کار ساده بدون تخصص و نیروهای نیمه ماهر به شمار می‌رود. در بعضی از کشورهای در حال پیشرفت، بیش از ۵۰ درصد نیروی فعال، در بخش‌هایی اشتغال دارند که به‌طور مستقیم و یا به‌طور غیرمستقیم به صنعت توریستی مرتبط است؛ اما در کشور ما که فعالیت گردشگری بسیار محدود است، نیروی مشغول به کار در آن کم‌تر از ۵ درصد جمعیت فعال کشور را تشکیل می‌دهد (بختیاری و یزدانی، ۱۳۸۹؛ زرغام، ۱۳۷۵). از عوامل مهم جهت دستیابی به رشد اقتصادی، نظام توسعه مالی می‌باشد (احمدپورکچو و دهمرده، ۱۳۹۸). توسعه نظام مالی مجموعه‌ای از عوامل، خط‌مشی‌ها و نهادهایی می‌باشد که به خلق بازارهای مالی و واسطه‌های مالی اثربخش منجر می‌گردد و دسترسی عمیق و گسترده به سرمایه و خدمات مالی را مهیا می‌نماید (احمدپورکچو و دهمرده، ۱۳۹۸؛ زروکی و همکاران، ۱۳۹۴). نظام‌های مالی کارآمد با هدف شناسایی و تأمین مالی فرصت‌های مناسب کسب و کار، تجهیز پس‌اندازها، پوشش و متنوع سازی خطر و همچنین آسان‌سازی مبادلات کالاها و خدمات سبب توسعه فرصت‌های سرمایه‌گذاری می‌شوند. از طرفی دیگر حداکثری کارایی در سیستم مالی در پایان با بهبود تخصیص منابع، توسعه سرمایه‌گذاری و تسریع در انباشت سرمایه، سبب رشد بالاتر اقتصادی را مهیا می‌نماید (نرگسی و همکاران، ۱۳۹۷؛ کرینه و همکاران، ۲۰۰۴). نظریه‌های رشد درون‌زا یک چارچوب مفهومی دقیق‌تری به‌منظور تبیین رابطه بین آزادسازی تجارت و رشد اقتصادی مهیا نموده است. در نگرش جدید، مدل‌های رشد، امکان وجود ارتباط طولانی مدت بین سوگیری تجارت و رشد اقتصادی به روش‌های گوناگون توضیح داده شده است. بدین صورت که: ۱- با آزادسازی واردات انتظار می‌رود تا از راه واردات کالاهای سرمایه‌ای با تکنولوژی بالاتر، انتقال تکنولوژی به داخل کشور انجام گردد. ۲- به طور کلی راهبرد توسعه جهت‌گیری صادراتی نسبت به راهبرد جانشین واردات از عملکرد راضی‌کننده‌ای برخوردار است (بابازاده و همکاران، ۱۳۸۶). ۳- بهره‌وری راهبردی برون‌گرا به سرمایه‌ی خارجی قابل استفاده به‌منظور توسعه اقتصادی بدون رو به‌رو شدن با مشکلاتی مانند بدهی (اعم از داخلی و خارجی) منجر می‌شود (بابازاده و همکاران، ۱۳۸۶؛ دلار، ۱۹۹۲). ۴- با آزادسازی تجارت، به لحاظ اینکه اثرات سرریز مثبت نشأت گرفته از توسعه تکنولوژی کشورهای صنعتی، اقتصاد را به مقیاس‌های بزرگ اقتصادی در تولید هدایت می‌نماید، این امر به تسریع در رشد اقتصادی منجر می‌شود چرا که یک اقتصاد با درجه‌ی بالای باز بودن تجاری و رژیم تجاری با محدودیت پایین، پیوسته از توانایی بیش‌تری به‌منظور جذب تکنولوژی جهت‌گیری شده از کشورهای پیشرفته برخوردار است (بابازاده و همکاران، ۱۳۸۶). عدم قطعیت به وضعیتی مبهم اشاره دارد، نامشخص و وجود بالاترکلیفی درخصوص یک پدیده و عدم دانش کافی جهت حدس اتفاقات آینده. عدم قطعیت موقعیتی می‌باشد که در خصوص مشخصات یک اتفاق و این‌که چه رویدادهایی منجر می‌شود، اطمینان نداریم. عدم قطعیت در حقیقت، نداشتن قابلیت ما در خصوص تشخیص احتمال یا اتفاقات یک رویداد را نشان می‌دهد. به بیانی بهتر، عدم قطعیت زمانی به وقوع می‌پیوندد که ما حتی نمی‌دانیم نتایج و بازخوردهای یک واقعه چیست. عدم قطعیت، اغلب مرتبط به موقعیت‌ها و سیستم‌های پیچیده می‌باشد که در آن متغیرها و عوامل زیادی نقش دارند. یک نمونه از عدم قطعیت، جنگ‌های تجاری میان کشورهاست که نتایج و عواقب سیاسی و مالی مهمی به دنبال دارد. به عنوان نمونه، تخمین زده شده که خلق موانع تجاری و جنگ تعرفه‌ای میان آمریکا و چین در سال ۲۰۱۸ رقمی در حدود ۴۵۵ میلیارد دلار یا ۵ دهم درصد تولید اقتصاد جهانی را با کاهش مواجه نموده است؛ یعنی رقمی بیش‌تر از حجم اقتصاد آفریقای جنوبی. هرچند در سال‌های اخیر یک دلیل مهم جهش در عدم قطعیت مرتبط به تنش‌های تجاری میان آمریکا و چین بوده، ولی بیش‌تر عدم قطعیت نشأت گرفته از تنش اقتصادی میان آمریکا و شرکای اصلی این کشور یعنی کانادا، مکزیک، ژاپن و اتحادیه اروپا نیز وجود داشته است. به علاوه با حداکثری ناگهانی عدم قطعیت به طور اعم و به‌خصوص ظهور عدم قطعیت نشأت گرفته از تنش‌های سیاسی میان کشورهای با اقتصاد بزرگ، عدم قطعیت اقتصادی نیز زیاد می‌شود. در این حالت، در سراسر دنیا، کاهش اعتماد به آینده، تمایل به اقدام و سرمایه‌گذاری فعالان اقتصادی را کاهش می‌دهد. در نهایت چیزی که می‌توان بیان کرد این است که عدم قطعیت یک پیش‌بینی‌کننده قوی در مورد وضعیت آینده، تولید می‌باشد (روشن، ۱۳۹۹).

- 1 - Creane, S., Rishi Goyal, A., Moshfigh, M. and Randa, S.
- 2 - Dollar

۳- مروری بر پژوهش‌های پیشین

گرچی دوز و شکاری نمین (۱۴۰۰) در پژوهشی به "طراحی الگوی توسعه گردشگری فرهنگی با رویکرد موسیقی نواحی ایران" پرداختند. داده‌هایی که از مصاحبه با متخصصان و نخبگان به دست آمد با استفاده از نرم افزار «ان ویو» کد گذاری (باز، محوری و انتخابی) صورت پذیرفت و ۳۷ مفهوم و ۶ مقوله خارج شد و «بدل شدن به جاذبه فرهنگی» مقوله مرکزی شد و در نهایت با مدل پارادایمی، تیوری خودبینانه ارائه شد. «ناآگاهی» و «شناخت و مشکلات زیرساختی» از عوامل مداخله‌گر هستند. طراحی رویدادهایی با محوریت موسیقی محلی، جشنواره‌های مشترک با دیگر کشورهایی که دارای زبان مشترک هم هستند به دلیل شباهت‌های فرهنگی، اجرای موسیقی نواحی در مکان‌های عمومی و طراحی کردن بسته‌های سفر با رویکرد موسیقی نواحی از روش‌های توسعه گردشگری موسیقی است. بیرانوندزاده و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "گردشگری شهری و نقش آن در توسعه اقتصاد شهری (مورد: شهرشاهین دژ)" به بررسی اهمیت و جایگاه نقش گردشگری شهری در توسعه اقتصادی شهر شاهین دژ با روش «تحلیلی- تطبیقی» پرداختند. نتایج حاصل از تحلیل عوامل درونی و بیرونی تأثیرگذار بر گردشگری نشان داد که تعدیل و کاهش شاخص‌های نقاط ضعف با نمره ۰,۳۳۱ جهت بالا بردن پتانسیل گردشگری از اهمیت بالایی در مقایسه با سایر ابعاد تکنیک SWOT برخوردار می‌باشد. از سوی دیگر تشکیل ماتریس ارزیابی عوامل درونی و بیرونی و محاسبه میانگین امتیاز عوامل، نمره کل استراتژی‌های و بالا بردن پتانسیل گردشگری برای چهار استراتژی رقابتی/تهاجمی (SO)، تنوع (ST)، بازنگری (WO) و تدافعی (WT) محاسبه گردید و استراتژی (SO) با میانگین امتیاز کل (۰,۳۲) مناسب‌ترین استراتژی برای بالا بردن ظرفیت و پتانسیل گردشگری برای توسعه اقتصادی شهری شاهین دژ انتخاب گردید. جانی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به "بررسی تاثیر صنعت گردشگری بر اشتغال استان‌های کشور با رویکرد اقتصادسنجی فضایی تابلویی" پرداختند. نتایج حاصل از این بررسی در چارچوب داده‌های تابلویی پویای فضایی و براساس تخمین‌زن دوربین فضایی نشان داد که گردشگری دارای تاثیر معنی دار فضایی بر اشتغال بوده و توسعه آن علاوه بر این که اشتغال را در استان‌های هدف افزایش می‌دهد، بلکه منجر به افزایش اشتغال در استان‌های مجاور نیز می‌گردد. همچنین براساس نتایج این مطالعه شاخص قیمت تاثیر منفی و تولید سرانه تاثیر مثبت بر اشتغال استان‌ها دارد، اما تاثیر دستمزد حقیقی بر اشتغال معنی‌دار نیست. دوزنده ضیابری و آمار (۱۳۹۸) در پژوهشی به "نقش امنیت و ایجاد قوانین حمایتی از گردشگران خارجی در راستای توسعه اقتصادی و گردشگری به عنوان یک راهکار بین المللی با استفاده از روش DEMATEL" پرداختند. نتایج حاکی از آن است که صدور ویزا و بیمه توریستی (C1) با بیش‌ترین مقدار نشان می‌دهد که این مولفه با مقدار (۳/۱۵) D-R تاثیرگذارترین مولفه گردشگری جهت حمایت گردشگری خارجی و توسعه اقتصادی و اجتماعی گردشگری است؛ به عبارت دیگر این مولفه زمینه‌ساز سایر شاخص‌های توسعه گردشگری خارجی است. از سوی دیگر آزادی در انجام احکام و اعمال شخصی برابر آیینی که دارند (C8)(۲/۱۳) تاثیرپذیرترین عامل است و مسئله اصلی در حمایت گردشگری خارجی است که توسط سایر عوامل مؤثر می‌تواند حل شود. نرگسی و همکاران (۱۳۹۷) طی پژوهشی به "بررسی رابطه بین گردشگری، رشد اقتصادی و توسعه مالی در ایران (۱۳۹۵-۱۳۶۸)" پرداختند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بین رشد اقتصادی و گردشگری رابطه مثبت و معنادار و بین رشد اقتصادی و توسعه مالی نیز رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. توسعه مالی هم‌چون گردش مالی راحت در کشور مبدا و استفاده ساده از ابزارهای مالی در جهت تامین مالی برای گردشگران در رشد این صنعت نقش به‌سزایی دارد. همان‌گونه که افزایش توسعه مالی سبب رشد اقتصادی می‌گردد، افزایش رشد اقتصادی نیز سبب بهبود زیرساخت‌ها و توسعه صنعت گردشگری می‌شود. اسکارلت (۲۰۲۱) در پژوهشی به "بهبود گردشگری و تأثیر اقتصادی: ارزیابی پانل" پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که گردشگری از نظر آماری تأثیر مثبت قابل توجهی بر رشد اقتصادی دارد. در مدل خطی، اگر درآمد گردشگری نسبت به تولید ناخالص داخلی به عنوان معیار گردشگری، به جای ورود سرانه گردشگران، به میزان ۵۰ درصد بیش‌تر باشد، تأثیر مثبت بر رشد خواهد داشت. هنگامی که مشخصات غیر خطی در نظر گرفته می‌شود، مشخص می‌شود که تخصص گردشگری در سطوح بالاتر تأثیر مثبت بر رشد را کاهش می‌دهد. با این حال، افزایش دریافت گردشگران تأثیر مثبتی بر رشد، در همه سطوح دارد. صرف نظر از معیار گردشگری، افزایش گردشگری به خوبی سهم خدمات و کشاورزی در تولید ناخالص داخلی و همچنین چشم انداز نیروی کار در بخش خدمات و صنعت و در بین افراد شاغل آسیب پذیر را افزایش می‌دهد. کپارا و همکاران (۲۰۲۱) طی پژوهشی با هدف "توسعه گردشگری و رشد اقتصادی در تانزانیا: تجزیه و تحلیل علیت" پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که تانزانیا باید بر استراتژی‌های اقتصادی تمرکز کند که توسعه پایدار گردشگری را به عنوان منبع امکان‌پذیر رشد اقتصادی ترغیب نماید. دمیر و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به ارزیابی این‌که "عدم اطمینان اقتصادی تا چه حد بر سرمایه‌گذاری‌های گردشگری تأثیر می‌گذارد؟" پرداختند. نتایج حاکی از آن بود که گروه میانگین اثرات همبستگی (CCEMG) و رویکردهای

1 - Scarlett, H. G

2 - Demir, E., Gozgor, G., & Paramati, S. R.

میانگین گروه نشان می‌دهد که عدم قطعیت سیاسی اقتصادی تأثیر منفی قابل توجهی بر سرمایه‌گذاری‌های گردشگری در سراسر گروه‌ها دارد. علاوه بر این، برآوردهای دیگر نشان می‌دهد که توسعه اقتصادی، توسعه مالی و تجارت به‌طور مثبت به سرمایه‌گذاری‌های گردشگری کمک می‌کند. سو (۲۰۲۰) طی پژوهشی به "شبیه‌سازی توسعه اقتصادی صنعت گردشگری بر اساس FPGA و یادگیری ماشین" پرداخت. در این پژوهش یک شاخص استراتژیک کوتاه‌مدت و بلندمدت برای برطرف کردن مشکلات بیکاری، کنترل درآمد و گردش ارز و همچنین دیگر عوامل اقتصادی معرفی نموده است. این پژوهش همچنین نشان داد، برخی از پیشرفت‌ها به دلیل وجود گردشگری در کشورهای در حال توسعه است. تورم و سایر مشکلات، مشکلات اقتصادی را می‌توان از طریق صنعت گردشگری حل کرد. الرواجفه و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به ارزیابی "دیدگاه زنان در مورد تأثیر گردشگری و اشتغال آن‌ها در کشور اردن." پرداختند. این مطالعه با هدف بررسی روند برابری جنسیتی در بخش گردشگری منطقه پتراه اردن انجام شده است. برای انجام این کار، از روش‌های ترکیبی شامل پرسشنامه و مصاحبه‌های عمیق برای زنان ساکن مناطق روستایی و شهری منطقه استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد که زنان دیدگاه مطلوبی در مورد آثار اقتصادی گردشگری ندارند و موانع متعددی برای اشتغال آن‌ها در بخش گردشگری وجود دارد.

۴- روش‌شناسی پژوهش

با توجه به محوریت موضوع، پژوهش حاضر از نوع پس‌رویدادی و به لحاظ هدف، جز دسته کاربردی است. در همین راستا روش این پژوهش با توجه به محوریت موضوعی، از نوع توصیفی و همبستگی مبتنی بر داده‌های پنل می‌باشد و به‌منظور بررسی ارتباط بین متغیرها از روش آماری رگرسیون استفاده گردیده است. بخش ادبیات این پژوهش اقتباس از مطالعات کتابخانه‌ای و پژوهش‌های کاربردی می‌باشد؛ با توجه به اینکه متغیرهای مورد نظر در بانک داده‌های اقتصادی مالی و جهانی موجود است لذا به‌منظور اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش از بانک اطلاعاتی داده‌های اقتصادی و مالی داخل کشور و بانک داده‌های جهانی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش گردشگران خارجی کشور هستند که در سال وارد کشور شده‌اند، در این پژوهش براساس شاخص کل که در بانک جهانی موجود است استفاده نموده ایم. بازه زمانی مورد بررسی سال ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۹ طی بازه زمانی ۹ ساله می‌باشد.

۵- فرضیه پژوهش

تئوری فشار ککش یکی از تأثیرگذارترین نظریه‌ها در پژوهش‌های گردشگری است. بر اساس این تئوری، عوامل مؤثر بر رفتار سفر گردشگران به عوامل «فشار» و «کشش» تقسیم می‌شوند. عوامل «فشار» به انگیزه‌های توریستی از جمله بازدید از مکان‌های گردشگری معروف، فرهنگ‌های عجیب و غریب، استراحت و سرگرمی و فعالیت‌های ورزشی اشاره دارد. عوامل ککش به نکات جذب‌کننده گردشگری اشاره دارد. بر اساس این تئوری، آب و هوای خوب نقش مثبتی را ایفا می‌کند که می‌تواند گردشگران بیشتری را جذب کند. برعکس، آب و هوای بد نقش منفی ایفا می‌کند که گردشگران را از بازدید منصرف می‌کند (کاتودان، ۲۰۱۵). در این پژوهش به منظور عوامل تأثیرگذار از متغیرهای کنترلی تجارت آزاد، عدم قطعیت جهانی استفاده شده است. مدل ارائه شده براساس تحقیقات خارجی (دمیر و همکاران، ۲۰۲۰) می‌باشد.

۶- فرضیه‌های پژوهش

- ۱- ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران تأثیر دارد.
- ۲- ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران با نقش میانجی توسعه مالی تأثیر دارد.

۷- مدل رگرسیونی پژوهش

$$JO = \beta_0 + \beta_1 TI + \beta_2 TI * FD + \beta_3 TO + \beta_4 WHI + \varepsilon_{i,t}$$

1- Su

2- Alrwajfah, M. M., Almeida-García, F., & Cortés-Macías, R

3- Catudan, James Marc J. James Marc J. Catudan

جدول ۱- متغیرهای پژوهش (منبع: استخراج از بانک داده‌های اقتصادی و مالی و بانک داده‌های جهانی)

متغیرها	علامت اختصاری	ماهیت متغیرها	نحوه محاسبه
ورود گردشگران خارجی	TI	مستقل	استخراج از بانک داده‌های جهانی
اشتغال	JO	وابسته	مشکل از اشتغال در بخش خدمات، صنعت و کشاورزی
توسعه مالی	FD	میانجی	استخراج از بانک داده‌های جهانی
تجارت آزاد	TO	کنترلی	استخراج از بانک داده‌های جهانی
عدم قطعیت جهانی	WHI	کنترلی	استخراج از بانک داده‌های جهانی

۸- یافته‌های پژوهش

۸-۱- آماره توصیفی متغیرهای پژوهش

در این بخش وضعیت متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- وضعیت متغیرهای پژوهش (یافته‌های پژوهش)

متغیرها	توسعه مالی	اشتغال	گردشگران خارجی	تجارت آزاد	عدم قطعیت جهانی
میانگین	۰,۱۹	۲۴,۴۶	۲۶۷۲۸,۰۶	۴۸,۶۳	۰,۲۲۱
بیش‌ترین	۰,۲۰	۲۴,۲۳	۲۵۹۵۲,۰۴	۴۷,۳۷	۰,۲۲۰
کم‌ترین	۰,۳۱	۵۴,۵۷	۴۳۰۱۸۴,۵	۶۵,۰۵	۰,۴۱۹
انحراف معیار	۰,۱۱	۷,۸۴	۱۱۲۰۰۴,۳	۳۹,۰۱	۰,۰۰
	۰,۰۶	۱۴,۵۸	۱۰۵۹۸۱,۹	۷,۸۹	۰,۱۳

۸-۲- نرمال بودن متغیرهای پژوهش

نرمال بودن متغیرها یکی از پیش‌آزمون‌های مهم رگرسیون می‌باشد. اگر متغیر وابسته از توزیع نرمال کافی برخوردار نباشد احتمال اینکه نتایج غیرصحیح باشد وجود دارد. لذا بایستی در صورت عدم نرمال بودن متغیر وابسته، آن را نرمال‌سازی نمود. به منظور بررسی نرمال بودن متغیر از آزمون جارک برا استفاده نموده‌ایم. در صورتی که مقدار سطح معناداری متغیر کمتر از ۰,۰۵ باشد بایستی با روش آماری نرمال‌سازی نمود.

جدول ۳- نرمال بودن متغیرها (یافته‌های پژوهش)

متغیرها	آزمون	مقدار آماری	سطح معناداری
اشتغال	جارک برا	۰,۴۸	۰,۷۸

۸-۳- نتایج آزمون فرضیه‌ها

نتیجه فرضیه اول: ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران تاثیر دارد.

نتیجه فرضیه دوم: ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران با نقش میانجی توسعه مالی تاثیر دارد.

با توجه به جدول ۴- مشخص می‌باشد که مدل باتوجه به این که مقدار احتمال آماره p-value برابر ۰,۰۰۰ و کمتر از ۰,۰۵ می‌باشد لذا از لحاظ معنی‌داری مدل تایید می‌شود. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۰,۸۱ از متغیر اشتغال در ایران توسط متغیرهای وارد شده در مدل قابل توضیح است.

در بررسی معنی‌داری ضرایب باتوجه به جدول ۴- مشخص می‌شود که سطح معنی‌داری برای متغیر ورود گردشگران خارجی برابر ۰,۰۰ و کمتر از ۰,۰۵ است لذا ارتباط بین دو متغیر ورود گردشگران خارجی و اشتغال برقرار است؛ بنابراین فرضیه اول مورد پذیرش است. باتوجه به اینکه ضریب متغیر ورود گردشگران خارجی برابر ۰,۱۲ است لذا میتوان نتیجه گرفت با ورود گردشگران خارجی به میزان ۰,۱۲، اشتغال در ایران افزایش می‌یابد.

جدول ۴- نتیجه آزمون فرضیه پژوهش (یافته‌های پژوهش)

عنوان متغیر	علامت متغیر	ضریب	انحراف معیار	آماره تی
جزء ثابت	C	۰,۷۱	۰,۱۲	۵,۶۵
ورود گردشگران خارجی	TI	۰,۱۲	۰,۰۲	۴,۲۱
ورود گردشگران خارجی * توسعه مالی	TI*FD	۰,۲۰	۰,۰۳	۵,۲۳
تجارت آزاد	TO	۰,۲۵	۰,۳۵	۰,۷۰
عدم قطعیت جهانی	WHI	-۱۳,۶۷	۳,۶۸	-۳,۷۱
	ضریب تعیین مدل: ۰,۸۱	دوربین واتسون: ۲۰۴۸	آماره F: ۶۰,۲۴	(P-Value): ۰,۰۰۰

سطح معنی‌داری برای متغیر ورود گردشگران خارجی با نقش میانجی توسعه مالی برابر با ۰,۰۰ و کم‌تر از ۰,۰۵ می‌باشد، لذا می‌توانیم نتیجه بگیریم وجود ارتباط معنی‌داری بین ورود گردشگران خارجی با نقش میانجی توسعه مالی و اشتغال در ایران وجود دارد؛ بنابراین فرضیه دوم تایید می‌شود. مثبت بودن ضریب ورود گردشگران خارجی با نقش میانجی توسعه مالی (۰,۲۰) حاکی از آن است که ارتباط مستقیم با متغیر وابسته یعنی اشتغال در ایران وجود دارد؛ یعنی با افزایش یک واحدی ورود گردشگران خارجی با نقش میانجی توسعه مالی، اشتغال در ایران به میزان (۰,۲۰) افزایش می‌یابد. مقدار آماره دوربین واتسون در این جدول ۲,۴۸ می‌باشد و بیان‌گر این است که فرض همبستگی میان خطاها رد می‌گردد و از رگرسیون می‌توان استفاده نمود.

۹- بحث و نتیجه‌گیری

امروزه ورود گردشگران خارجی علاوه بر کسب درآمد افراد و برخی مشاغل به لحاظ ارز آوری کمک زیادی به رشد و توسعه اقتصادی می‌نماید. در تمامی کشورها با توجه به تبلیغاتی که به منظور افزایش گردشگران خارجی صورت می‌گیرد هدف کسب رونق مشاغل و از همه مهم‌تر فعال بودن صنعت گردشگری در کشور است. ورود گردشگر سبب می‌شود تبلیغات منفی علیه کشور خنثی شود و پویایی اجتماعی و فرهنگی یک کشور نمایش داده شود. این پژوهش، با هدف ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در ایران با نقش میانجی توسعه مالی انجام شده است به منظور اندازه‌گیری متغیرهای این پژوهش از شاخص کل، بانک اطلاعاتی جهانی و بانک داده‌های اقتصادی و مالی کشور استفاده شده است. با توجه به تفاوت ارزی میان کشور ایران و کشورهای خارجی همواره می‌توان گردشگران خارجی زیادی را جلب نمود و اشتغال در برخی مشاغل تقویت کرد. به طور کل با افزایش گردشگری خارجی اشتغال برخی مشاغل با روند افزایشی مواجه خواهد شد نرخ بیکاری کاهش خواهد یافت و به لحاظ اقتصادی کشور نیز تا حدی مشکلات حل خواهد شد. ارتباط مستقیم بین ورود گردشگران خارجی و اشتغال، زمینه شغلی و اشتغال رونق خواهد گرفت و به نوعی افراد در بخش‌هایی مشغول خواهند شد. ورود گردشگران خارجی سبب می‌شود که مشاغل جدیدی در بحث خدمت‌رسانی صورت پذیرد. لذا اشتغال در این بخش‌ها کسب و کار جدیدی را ایجاد می‌نماید. ارتباط مستقیم ورود گردشگران خارجی و اشتغال در بخش خدمات باعث می‌شود بخش‌های خدماتی افزایش یابد. به منظور ارائه خدمات به گردشگران خارجی مراکز خدماتی از جمله اسکان، راهنمای توریستی، مراکز تفریحی و سایر مشاغلی که به نوعی با ورود گردشگران ارتباط دارند میزان درآمد خوبی کسب نمایند. یکی از دلایل تاثیرگذاری ورود گردشگران خارجی بر اشتغال در بخش کشاورزی، تبلیغات است. با ورود گردشگران خارجی می‌توان از پتانسیل صادرات بیش‌تر استفاده نمود. حمایت دولت سبب می‌شود به واسطه افزایش صادرات در بخش کشاورزی اشتغال‌زایی در این بخش رشد یافته و به لحاظ اقتصادی نیز پیشرفت حاصل شود. لذا با توسعه این بخش می‌توان اشتغال در بخش‌های مربوط به کشاورزی را افزایش داد و توسعه مالی را تقویت کرد. کشور ایران با توجه به شرایط اقلیمی و فضای زیست محیطی جز کشورهای زیادی دنیا محسوب می‌شود که همه ساله پذیرای تعداد زیادی از گردشگران می‌باشد. مهم‌ترین هدفی که باید مورد توجه مسئولان قرار گیرد تقویت زیرساخت‌ها می‌باشد، با توجه به سهم اشتغالی که در صنعت گردشگری نسبت به دیگر بخش‌ها در کشور وجود دارد بایستی سرمایه‌گذاری بیش‌تری در زیرساخت‌ها و امکانات مربوط به گردشگری صورت پذیرد (خطیب سمنانی و فتحی، ۱۳۹۱)؛ تبلیغات مناسب کشور به لحاظ فرهنگی، اجتماعی و حل نمودن مشکل روادید جهت ورود گردشگران به کشور از نکاتی است که می‌توان با رایزنی حل نمود. صنعت گردشگری و افزایش گردشگران خارجی سبب می‌گردد تبلیغات سوء علیه کشور خنثی شود. میزان ارزآوری، توسعه مشاغل، حل بخشی از مشکلات بیکاری می‌توان از مزایای افزایش گردشگر خارجی به کشور برشمرد.

نتایج پژوهش حاضر مطابق با نتایج اسکارلت (۲۰۲۱)، کیارا و همکاران (۲۰۲۱)، دمیر و همکاران (۲۰۲۰) و تحقیقات داخلی نرگسی و همکاران (۱۳۹۷) می‌باشد.

منابع

۱. احمدپور کچو، علی، دهمرده، نظر. (۱۳۹۸). اثر توسعه مالی و کیفیت نهادی بر رشد اقتصادی کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی. اقتصاد و توسعه منطقه ای، ۲۶(۱۷)، ۳۳-۶۲.
۲. امینی، امیرھوشنگ (۱۳۸۱) ظرفیتهای اشتغال زایی توریسم، اقتصادنامه اتاق بازرگانی، شماره ۴۰۹، صص ۴۱-۲۵.
۳. بابازاده، محمد، قدیمی دیزج، خلیل، رضایی بختیار، علیرضا. (۱۳۸۶). آزادسازی تجاری و رشد اقتصادی در ایران. پژوهشنامه اقتصاد کلان 7.1(26), 13-44. *Macroeconomics Research Letter*.
۴. بختیاری، صادق؛ یزدانی، مرتضی. (۱۳۸۹) بررسی آثار مستقیم و غیر مستقیم گردشگری بر اشتغال، نشریه اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، دوره ۵، شماره ۱۳، صص ۴۹-۶۰.
۵. بیرانوندزاده، مریم، سبحانی، نوبخت، نجفی، اسماعیل، رشیدی، سعیده. (۱۳۹۹). گردشگری شهری و نقش آن در توسعه اقتصاد شهری (مورد: شهرشاهین دژ). مهندسی جغرافیایی سرزمین، ۴(۲)، ۳۵۵-۳۷۰.
۶. دوزنده ضیابری، فاطمه، آمار، تیمور. (۱۳۹۸). نقش امنیت و ایجاد قوانین حمایتی از گردشگران خارجی در راستای توسعه اقتصادی و گردشگری به عنوان یک راهکار بین‌المللی با استفاده از روش DEMATEL. فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش های نو در جغرافیای انسانی، ۱۱(۴)، ۱۰۱-۸۹.
۷. جانی سیاوش، نیک پی وحید، صفی زاده سیما. بررسی تاثیر صنعت گردشگری بر اشتغال استان های کشور با رویکرد اقتصاد سنجی فضایی تابلویی. فصلنامه پژوهش ها و سیاست های اقتصادی ۱۳۹۹؛ ۲۸ (۹۳): ۲۶۶-۲۳۳.
۸. خطیب سمنانی، محمد علی؛ فتحی، منصوره (۱۳۹۱)، بررسی راهکارهای توسعه‌ی گردشگری در استان آذربایجان غربی، اقتصاد مالی بهار ۱۳۹۱ - شماره ۱۸ (۱۸ صفحه - از ۹۵ تا ۱۱۲)
۹. رنجی، حسین و وزیر، حسین و رضائی، مژگان، ۱۳۹۳، بررسی کیفیت و چالش های مدیریتی در صنعت گردشگری در ایران، اولین کنفرانس ملی جغرافیا، گردشگری، منابع طبیعی و توسعه پایدار، تهران،
۱۰. روشن، احمدرضا (۱۳۹۹) تحلیلی بر شاخص عدم قطعیت جهانی، نشریه تحلیل مالی، ۴(۱)، ۲۰-۳۹.
۱۱. زندی، ابتهاج (۱۳۹۳)، آثار مستقیم و غیرمستقیم گردشگری بر اشتغال، ماهنامه کارآفرین ناب، ۳۷. صص ۸-۱۰.
۱۲. زرکی، شهریار، موتمنی، مانی، نریمانی کناری، فاطمه. (۱۳۹۴). تأثیر توسعه مالی بر رشد اقتصادی استان‌ها کاربرد رده بندی تلفیقی و روش گشتاورهای تعمیم یافته سیستمی. تحلیل های اقتصادی توسعه ایران، ۳(۳)، ۳۳-۶۳.
۱۳. ضرغام، حمید (۱۳۷۵) مدل استراتژیک و جهانگردی برای جمهوری اسلامی ایران، دفتر هماهنگی و هدایت طرح جامعه و توسعه مدیریت جهانگردی، معاونت امور سیاحتی و زیارتی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
۱۴. فرزین، محمدرضا، زندی، ابتهاج، عبدی، مرجان، عباس پور، نیلوفر. (۱۳۹۴). شناسایی بخش‌های کلیدی در صنعت گردشگری ایران (بر مبنای مدل داده- ستانده). اقتصاد مالی، ۹(۳۲)، ۶۵-۸۱.
۱۵. فکور ثقیه، امیرمحمد، حاجمندی، نرگس. (۱۳۹۹). ارائه مدل مفهومی توسعه گردشگری الکترونیک ایران با استفاده از دیمتل فازی. گردشگری و توسعه، ۹(۲)، ۱۵-۳۲.
۱۶. کوشش تبار، محسن (۱۳۸۷)، صنعت گردشگری ابزاری برای توسعه پایدار در مدیریت شهری، تهران: موسسه فرهنگی، اطلاع رسانی و مطبوعاتی سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور.
۱۷. گرجی دوز، سمیه، & شکاری نمین، شیدا. (۱۴۰۰). طراحی الگوی توسعه گردشگری فرهنگی با رویکرد موسیقی نواحی ایران. گردشگری فرهنگ، ۲(۴)، ۴۳-۵۴.
۱۸. نرگسی، شهین، بابکی، روح اله، عفتی، مهناز. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین گردشگری، رشد اقتصادی و توسعه مالی در ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۵). اقتصاد مالی، ۱۲(۴۴)، ۴۱-۶۸.
19. Alrwajfah, M. M., Almeida-García, F., & Cortés-Macías, R. (2020). Females' perspectives on tourism's impact and their employment in the sector: The case of Petra, Jordan. *Tourism Management*, 78, 104069. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104069>
20. Catudan, James Marc J. (2016). The Impact of Tourist Arrivals, Physical Infrastructures, and Employment, on Regional Output Growth. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 219(0), 175-184. doi:10.1016/j.sbspro.2016.05.003

21. Creane, S., Rishi Goyal, A., Moshfigh, M. and Randa, S., (2004). Financial Sector Development in the Middle East and North Africa, IMF Working Paper, Washington: International Monetary Fund
22. Demir, E., Gozgor, G., & Paramati, S. R. (2020). To what extent economic uncertainty effects tourism investments? Evidence from OECD and non-OECD economies. *Tourism Management Perspectives*, 36, 100758. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100758>
23. Dollar, D. (1992) Outward – oriented Developing Economics Really Do Grow more rapidly: Evidence From, 5 LDCS, 1976- 86, *Economic Development and cultural change*, 40(3): 523-44.
24. Horng, J. S., Hsu, H., & Tsai, C. Y. (2018). “An assessment model of corporate social responsibility practice in the tourism industry”. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(7), 1085-1104.
25. Kyara, V. C., Rahman, M. M., & Khanam, R. (2021). Tourism expansion and economic growth in Tanzania: A causality analysis. *Heliyon*, 7(5), e06966. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e06966>
26. Scarlett, H. G. (2021). Tourism recovery and the economic impact: A panel assessment. *Research in Globalization*, 3, 100044. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.resglo.2021.100044>
27. Su, X. (2020). Simulation of economic development of tourism industry based on FPGA and machine learning. *Microprocessors and Microsystems*, 103523. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.micpro.2020.103523>
28. World Travel & Tourism Council, London (2020), Retrieved July, 24. 2020, <https://wtcc.org/Research/Economic-Impact>.

پژوهش‌های گزینگری و توسعه پایدار

فصلنامه پژوهش‌های گزینگری و توسعه پایدار

سال ششم، شماره ۱ (پیاپی: ۲۲)، بهار ۱۴۰۲